

FrØ-bladet

Nr. 1 - 06 årgang 5

Hva skjuler seg bak Fridtjof Øvrebøs EXLIBRIS? Klikk på den i nettutgaven og finn ut.

Årsmøte onsdag 22. feb. 2006

Vi avholder årsmøtet i Nord-Karmøy Historielag på Torvastad Kulturhus i *Kursrommet*, første døren til venstre innenfor hovedinngangen.

Innholdet

i dette seksiders nummeret av FrØ-bladet er i all hovedsak arkeologisk stoff. Variasjon er det, med ulike skribenter, og fra ulike tider.

- Et snart 80 år gammelt innlegg i [Haugesund Dagblad](#) får lov å innlede.

Men vi er av den mening at det er vår nyere historie som bør vies mest plass i framtidens spalter.

- Vi er kommet til *De fem dårlige jomfruene* i vår vandring fra haug til haug, KIM KA KOR.

- En gledelig melding er at vi i møte med blant andre Marit Synnøve Veia har avtalt å bygge opp vår egen avdeling i et annet rom enn først tenkt for vårt historiebidrag i Nordvegen Historiesenter.
- Ekstrasidene er i forbindelse med årsmøtet.

Oldtidsminnemerket på Mygglabost i Førresfjorden.

Dette merkelige stenminnesmerke ligger på en høide på Mygglabost med en praktfull utsikt over Førresfjorden med Boknafjelle i bakgrunnen. Nede fra gaarden ser man stemningsfull silhouett en gravhaug, "Aarhaug" kallet, og – visstnok i relasjon til gravhaugen – disse fire massive stenblokkene, markerende en regelmessig, rektangelformet plass.

Stedet har som sagt en meget smukk utsikt. Beliggenheten er fri, den naturlige voll er ren og ryddig, ingen stener, urer eller kratt stenger. Oldtidens patina og stemning hviler over stedet. Hvorfra stammer dette anlegg, og hvad forestiller det? Det er rimelig, at det er noget aa gjøre med gravhaugen like ved. Men om det er et slags gravminne kan ikke avgjøres. Stenene kan vel neppe regnes

som bautastener. Kanskje de rettes kunde oppfattes som et *offersted* eller et *alternalegg*.

Et lignende minnesmerke finnes visstnok ikke fra noget annet sted i Norge.

Nede ved gaardens hus er utgravet en gravhaug med eldre jernaldersgrav (lerurne) og vikingtids (økser og spyd). Aannetsteds paa gaarden er ogsaa funnet eldre jernalder (urnestykker). Men "Aarhaug" og stener kan ikke dateres

sikkert, da ingen oldtidssaker er funnet her. Man kunne kanskje tenke paa eldre jernalder.

Mygglabost er sikkert en meget gammel gaard. Det oldnorske opprinnelige navn "Miklibostadir" betyr *den store gaardparten*.

Fr.Ø.

Hgsd. Dagblad 19.02.1927

Åpent lagsrom / kontor, andre og siste onsdagen i hver måned: kl. 19–20; (15.+ 29. mars; 26.april; 10.+31. mai)

«Den ene av gravhaugene på Myklebust skal stå urørt»

De 4 steinene fra oldtiden står nå som da de i sin tid ble reist.

Bautaen ved Rabbavatnet skal gjenreises.

Museumsdirektør Jan Pettersen uttaler seg til Haugesunds Dagblad.

Museumsdirektør Jan Petersen, Stavanger, var i går på gården Myklebust og så på de gravhaugene og oldfunnene som gardbruker Steffensen hadde funnet.

Etter at direktøren var kommet tilbake til Haugesund, hadde en av våre medarbeidere en samtale med ham. Direktørens uttalelse kan sammenfattes i det følgende:

-Da jeg sist var inne i Førresfjorden og så på funnet ved Stegaberg, var jeg en tur til Myklebust, hvor det er to gravhauger. Eieren hadde lyst å ta bort jorden fra haugene, da han holdt på å dyrke. Begge hauger er lave og jeg ga ham

kan forklares at våpnene lå så spredt. Det fantes også noen nagler i haugen, men for få til at de kan ha vært i en båt.

Vi fortsatte undersøkelsene og grov en grøft frem til midten av haugen. Vi fant under dette ennå et par nagler og nøyaktig i midtpunktet fant vi rester av en leirkrukke. – Det ser ut som man har gått nøye til verks og målt seg frem. – Leirkrukken lå nokså høyt oppe, bare omkring 40 cm under overflaten. Der har vært tjoret hester på haugen og det er derfor sannsynlig at tjorpålen kan ha knust den. Den var iallfall knust da vi fant den. Blant stykkene av leirkrukken fant vi rester av brente ben. Resultatet var i grunnen litt magert. Det er sikkert en odelsbonde på Myklebust – den store gård – som er blitt hauglagt der. En høvdinggrav er det ikke. Øksene og spydet er ganske alminnelige.

Eieren har lovet at den andre gravhaugen skal få ligge. Landskapet taper noe, når gravhaugene fjernes. Der er noe høytidelig og vakkert over silhuettene fra gravhauger. De to haugene på Myklebust ligger oppe på en bakke og kan sees

Foto: Aasta Eik-Nes

tillatelse å ta bort jorden, men ba ham om å varsle museet hvis han skulle finne oldsaker i haugen. Forleden dag holdt gardbrukeren på å ta opp jord fra haugen da han fant en 2 økser og 1 spyd. Eieren varslet meg og i dag har jeg vært der inne sammen med Fridtjof Øvrebø.

Den ene haugen funnet ble gjort i, er 1 ½ meter høg og 10 meter i tverrmål. De hadde begynt å grave i den fra vest mot øst hvor det heller nedover. Den ene øksen og spydet ble funnet i den nordøstre delen av haugen. I den sørøstre delen ble det funnet en annen øks med bredere blad enn den første.

Den lå også litt dypere enn den første. Jeg har fått overlevert spydet og øksene. Våpnene er fra første halvdel av vikingtiden omkring det 9. århundre. Jeg vet ikke hvordan det

fra veien. **Snaue 15 m fra gravhaugene var der en firkant som var dannet av 4 tilhugde stein. De var en meter høge og 1 meter brede. Firkanten de dannet var 6 m lang og 4 m bred.** To av steinene var falt ned. Mens vi var der inne i dag fikk vi dem gjenreist. Og nu står de som da de blev satt opp en gang langt, langt tilbake i tiden.

Vi fikk også tid til å ta en tur bort til Mykjå hvor vi hilste på eieren John Myge. På hans eiendom nede ved Rabbavatnet ligger der en bautastein som er falt overende. Der var ennå et hull i jorden der den har stått. Den var spiss i toppen og pent tilhugget. Eieren lovet at han skulle få en nabo med og reise opp steinen.

Dette klippet er ra Haugesunds Dagblad 20.01. 1927, det året Fridtjof Øvrebø døde, 56 år gammel, 1. desember.

KOR KA KIM

"De fem dårlige jomfruer" på Norheim en januardag i 2006. Den elegante Karmsundsbrua gir kontrast og et tidsperspektiv på nærmere to tusen år.

3. "Jomfruene"

Siste del av den tidligere Salhusvegen heter nå *Jomfruvegen* og har god skilting til et viktig fornminne. Rett overfor det gamle ferjeleiet leder skilt til en merkelig samling på 5 bautaer formet som en trekant. Plasseringen er på det mest strategiske stedet ved Karmsundet, der hvor sundet er smalest - og med fri sikt til Avaldsnes.

På orienteringsskiltet leser vi: *I 1901 ble det funnet et bronsekare ca 2 m vest for midtsteinene. Karet inneholdt tøybylt med brente menneskebein og bjørneklør. Det var innpakket i never og plassert i en åpning i røysa. For ca 16-1700 år siden må en avdød ha blitt isvøpt en bjørnefell og brent. Restene etter likbålet ble pakket inn i et tøyestykke og lagt i urnen.*

Likbålet er den eneste hjelp vi har for datering av bautaene. Det underlige navnet – *De fem dårlige jomfruer* – er nok fra katolsk tid. I Bibelen (Mat 25) blir vi kjent med lignelsen om *de fem uforstandige brudepikene* (moderne oversettelse), uten at det gir noe hjelp for å forstå hvilken funksjon steinene har hatt. En lokalhistoriker har foreslått at anlegget har utgjort et slags kalendersystem på linje med det berømte Stonehenge i England. Våre forfedre måtte vite når tiden var inne til å feire solverv og andre kultiske hendelser.

En ny teori fra en svensk forsker passer svært godt for *De fem dårlige jomfruer*. Arkeologen Bjørn Myhre arbeider for

tiden med en bok om trekantete steinsettinger fra jernalderen i Rogaland. Myhre bruker teorien til å tolke slike steinsettinger som materielle symboler for Yggdrasil, verdenstreet. I nordisk mytologi er asken Yggdrasil bildet på livets tre. Da kan trekantens armer stå for Yggdrasils tre røtter, som strekker seg ut over hele verden. En bautaestein eller loddrett trestamme i trekantens sentrum kan ha vært et symbol for selve treet. Ved det smale Karmsundet på Norheim kan det da ha foregått kulthandlinger knyttet til liv og død, gjerne med tilvarende kultus omkring lignende bautaer sør på Avaldsneset.

Da brua ble bygget i første del av 1950-åra var det meningen å flytte bautaesteinene. Veisjefen i Rogaland het Olav Ødegård og han motsatte seg visstnok flytting, selv om det ville fordyre bruprojektet. Det var kanskje ikke tilfeldig at Ødegård samtidig var formann i Rogaland historie- og ættesogelag? Men det var den gang, det ...

Konklusjon:

Det treoddete steinanlegget *De fem dårlige jomfruer* ved den smale Salhusstraumen er et enestående og gåtefullt kulturminne. Den nyeste forskningen knytter bauta-anlegget til Yggdrasil, selve livstreet i nordisk mytologi. En teori med perspektiver.

Skilting, informasjon og tilgjengelighet er svært god på Norheim. De fem bautaene er det fornminne som trolig er best tatt vare på i Karmøy kommune.

AaU

FrØ og Smånytt

Kartportalen

<http://www.fonnakart.no/>

er nok en måte å finne fram i terrenget på. Kart og flyfoto kan koples. Gards- og bruksnummer kan brukes som søkekriterier.

Velg mellom karttyper og søketyper når du søker.

Et minus for oss brukere er at lagring av URL ikke virker.

Flyfoto hjemme hos deg, med gode detaljer fra sommeren 2002
Prøv det ut!

Hugs årsmøtet onsdag den 22.febr.

Du er hjarteleg velkommen klokka 19.00. Torvastad Kulturhus, inn hovudinngangen og første rom på venstre hand.

Tema for kvelden blir: Me er ENDELEG på veg inn i Nordvegen Historiesenter!!

ÅRSKONTINGENT

til konto 3340 61 00095.

Dei som kan betala årskontingent for 2006 i nettbank, kroner 150, kan gjera det, men må bare HUGSE å merka i meldingsfeltet at det gjeld:

årskontingent 2006 for *Namn på medlem.*

Blankett for girering er ikkje naudsynt.

Om du går i banken, eller annan stad, og betaler, HUGS å merka innbetalinga med namn på medlem.

FrØ-bladet som elektronisk fil? Send mail til redaktøren, roald.ostensjo@gmail.com og motta bladet i f.eks. filformatene .htm, .doc eller .pdf Du får det i farger, med klikkbare lenker i teksten, og annet.

Gå til [pålitelig nedlasting av leserprogrammet](#)

[med klikk i ikonet her:](#)

Våren:

- Årsmøtet blir den 22. februar. Samme tid og samme hus som møtene våre ellers. Valg og lagssaker
- Vårens medlemsmøter, temaer:
  - * **Karmøyhus**
  - * **Visnes kobberværks** kapittel i gardshistorien.Dyktige innledere er invitert.

KOR KA KIM 3

Utstillingene og filmen i Nordvegen Historiesenter gjør folk nysgjerrige på våre fornminner. Sydligere kulturland kan vise fram ruiner etter prangende byggverk i gamle byer. Her nord har vi mest bevart enkle gravhauger og bautasteiner spredt omkring i kulturlandskapet.

Men bryr vi oss om disse kulturminnene? FrØ-bladet stiller spørsmål knyttet til haug og stein, om bevaring og formidling:

- KOR: Hvordan finner vi fram til stedet for et fornminne?
- KA: Hvilken informasjon finnes på stedet?
- KIM: Hvem kan ha reist disse minnene – og hvorfor?

Kim Ka Kor har i seg både visshet og undring
Vi vil vurdere opplevelsen av fornminnet i sitt naturlige miljø. Er det noen som tar ansvar for at vår historie OG FORHISTORIE blir holdt levende gjennom pleie av synlig fornminner? (Dvs. fra forhistorisk el. tidlig historisk tid, skriftlige kilder mangler vanligvis.)

Del 3, "De fem **dårlige jomfruer" på Norheim, side 3**

ÅRSMELDING 2005, NORD-KARMØY HISTORIELAG

Året begynte fint. Nord-Karmøy Historielags prosjektgruppe for Gards-historieavdelingen i Nordvegen Historiesenter(NH) produserte et 60 siders A4-hefte. Det viser med en variert rekke eksempler noe av den kunnskap publikum kan forvente mer av fra de mange medarbeiderne i årene som kommer.

Fortsettelsen var også fin, selv om hverken laget eller noen av dets *Informasjonssenter-pionerer* var invitert til åpningen av NH i slutten av april. En strålende flott lørdag i begynnelsen av april sto NKH i samarbeid med Karmøy Kulturopplevelser, som vertskap for årsmøtet i Rogaland Historie- og Ættesogelag (RHÆ). De rekordmange lokallagsdelegatene, med flere, fikk oppleve Kraftlagsmuseet, Historiesenteret! og Olavskirken samt tur med omvisning på Bukkøy.

Aktiviteten resten av året 2005 ble preget av en nødvendig kamp vis a vis Karmøy kommunes kultursektor. Kulturdelen av den kommunale administrasjonen fremstår for oss som skåret til beinet, og i praksis hodeløs. Hvem har myndighet til å flytte NKH inn på Historiesenteret? – Saken gikk til topps, til ordføreren, men året ebbet ut – ordføreren svarte ikke på gjentatte henvendelser.

Nettopp historelagenes arbeid og forholdet til kommunalt styre og stell var tema for RHÆs rådsmøte i høst. Kommunale Karmøyrepresentanter kunne ikke gi svar gode nok, men gav god støtte.

Punktvis kan trekkes fram følgende hva angår møter og turer og annet som utgjorde årets program for både medlemmer og ikke-medlemmer:

- Fast kontortid i nytt lagskontor i Torvastad Kulturhus. Uformelle medlemsmøter 2. og siste onsdag i hver måned. Kontoret inneholder en stor boksamling, bilder og en mengde andre ting å fordype seg i. Onsdager som kolliderer med annonserte ting i senteret faller ut, signaliserte vi optimistisk: *Da er vi å treffe der.*
- Kommunal klarering om at vi får knytte oss til internett på lagsrommet. Dermed oppretter vi også nettsted.
- NKH bruker media for å nå ut til flest mulig mennesker med saker vi ser at blir forsømt og feilbehandlet.
- "Gravhaug-tur" med start i Historiesenteret, samlet mange interesserte

fra både byen og omegn. Det var åpent for alle, honnørpris for medlemmer! 3 hauger sto i fokus; Flaghaug; Grønhaug; Storhaug.

- Medlemsmøte, tema *boken*, papirversjonen vi alle har. Utkomme: – Kan vi danne ei bokgruppe i Nord-Karmøy Historielag, med interesse for både reparasjon og boksamling? Også ordentlig registrere og katalogisere den store samlingen.
- Skriftlig: En artikkelserie; KOR KA KIM; i vårt medlemsblad:– Frøbladet stiller spørsmål knyttet til haug og stein, om bevaring og formidling målt opp mot utstillingene og filmen i Nordvegen Historiesenter. Folk blir nysgjerrige på våre forninner, men bryr vi oss om kulturminnene der de ligger i terrenget?
- Førjuls møte, tema stadnamn, med hovedvekt på problem rundt kommunal bruk av gamle namn på slike ting som nye institusjoner og geografiske område for bustadbygging. Kor peikte namnet før, og kva dekkjer same namnet i dag?

Torvastad, januar 2006

Roald Østensjø
leder

(65 betalende medlemmer)

NKH fremmer med sitt arbeide:

Lokalhistoriske interesse,
samt innsamling- og ivaretagning av
kunnskap som forteller om våre livsvilkår
gjennom tidene

UFARLIGE LENKER SOM (beklageligvis) IKKE ALLE ER KLIKKBARE I .pdf-VERSJONEN

EXLIBRIS: <http://www.skole.karmoy.kommune.no/olavskirken/jakten.htm>

Haugesund Dagblad http://www.ub.uib.no/elpub/2000/h/506001/index-6_.html

4 BAUTA BILDE:

http://www.gulesider.no/gsi/map.c?ps=m0&id=a_10000354419&n=59.3785440018208&s=59.3685439981792&e=5.3760400754031&w=5.34777366710222&markX=178&markY=256&tool=pan&scrollX=0&scrollY=0

5 JOMFRUER BILDE:

http://www.gulesider.no/gsi/map.c?ps=m1&search.x=9&search.y=10&id=a_10000167252&n=59.3810661507022&s=59.3710658485694&e=5.31300391121785&w=5.28473455731778&markX=287&markY=201&tool=pan&scrollX=0&scrollY=0

Torvastad Kulturhus <http://www.torvastad-kulturhus.no/>

Adobe Acrobat Reader 7.0 http://www.download.com/Adobe-Acrobat-Reader/3000-2378_4-10349804.html?tag=lst-0-3